ПЕТРА

церковний торговельний магазин в Пряшеві

пропонує Вам:

Вел. зборник (латинкою)	80,—
Прот. Доц. П. Алеш: Історія Церкви	95,—
Православный катехизис (рос., чеськ.)	10,—
Др. П. Кернашевич: Порівнююче богослов'я	112,—
Теологічний зборник — IV часть	52,—
Теологічний зборник — V часть	60,—
Фенцік: Літургіка	3,80
Др. І. Качур: Археологія (слов.)	15,—
Др. П. Кернашевич: Пастирське богослов'я (слов.)	18,—
Гомилетика (слов.)	10,—
Др. П. Кернашевич: Типикон (слов.)	16,—
Проф. Др. Ш. Пружинський: Патрологія, І. а ІІ.	101,—
Правосл. катехизис (слов.)	9,—
Введение до философии (слов.)	10,—
Прот. д-р Ш. Пружинський: Вступ до Нового Завіту (слов.)	98,—
Наш час (чеськ.)	11,—
Др. Й. Шуварський: Єпископ Горазд	48,—

На складі є:

олтарні свічки, літургічне вино та інші церковні потреби.

Слідуючий номер вийде 2 вересня 1979 р.

Видає: Православна Церква в Чехословаччині у ЦВ у Братіславі. — **Редакція:** 080 01 Пряшів, вул. ім. Словацької республіки рад № 1 тел.: 313-79. Керує редакційна колегія. Відповід. редактор проф. Др. Стефан Пружинський, технічний редактор Г. Ференцова. — Виходить 12 раз у рік. — Друкують Дуклянські друкарні, н. п. Пряшів. Річна передплата — 12 Кчс, один номер — 1 Кчс. Річна передплата для кордону — 2 долари — Поширює ПГС. Замовлення приймає кожний поштамт і листоноші. Закордонні замовлення треба надсилати на адресу PNS — Ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Дозволено постановою SÚTI 15/10 z 27. 12. 1972.
Číslo indexu: 49 894.

ЗАПОВІТ СВ. КИРИЛА І МЕФОДІЯ

РІК ВИДАННЯ XXII МІСЯЧНИК ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ № 8/1979

Життєвий ювілей

20 червня ц. р. дожився 50 років життя о. прот. Штефан МАНДЗАК, настоятель православного приходу в Земплинській Широкій із центром в Бежовцях Михалівецького округу. О. Штефан народився в Осадному в 1929 р. Змолоду він був вихований в православному дусі, в молитвах і побожності, що й привело його на дорогу православного священика. Православне богослов'я почав вивчати спочатку у Карлових Варах, Празі, а в Пряшеві він в 1953 р. успішно завершив богословське навчання. Одружившись, був висвячений Преосвященнішим владикою Алексієм, єпископом Пряшівським, на диякона, а 20 липня 1953 р. — в сан священика. Служив він на православних приходах в Сечовській Полянці, Велятах і нарешті в Бежовцях, де він діє досі. На згаданих приходах він старався прикладно про пастораційну діяльність, утримування будинків фар і храмів. Завдяки йому в Загоні і в Загорі було проведено обмальовку храмів.

Свої обов'язки він виконував зразково, за що в 1965 р. був повишений на протоєрея. В 1973 р. за його заслуги у розквіті св. Православ'я був нагороджений правом носити св. хрест з прикрасами. За своє переконання в роках кризи він мусив много терпіти від ворогів Православ'я. Однак він чесно вистояв у часі випробувань.

З нагоди його життєвого ювілею 20 червня ц. р. о. Штефана відвідав Преосвященніший владика Кирил, єпископ Михалівецький, який сердечно поздоровив ювіляра і пожелав йому до дальших років життя багато здоров'я, Божого благословіння, успіхів в праці на Ниві Господній, а також в особистому житті в колі своїх найближчих.

До вітань приєднуємось і ми.

На многая і благая літа! (Й. Ц.)

Преображение Господне

Преобразился еси на горе Христе Боже, показавый учеником твоим славу Твою, якоже можаху . . . (тропарь Преображению)

Обещание Господа нашего Иисуса Христа св. апостолам что они увидят славу царства Божия, исполнилось и совершилось над тремя доверреннейшими учениками Его: Петром, Иаковом и Иоанном в день преображения Христа Спасителя. Они были те мужи, о которых Господь Иисус Христос сказал, что они не имут вкусити смерти, дондеже видят Сына человеческаго, грядуща во царствии Своем, и царствие Божие, пришедшее в силе.

Чрез несколько дней после беседы Иисуса Христа с учениками и народом о кресте и Его страдании. Он взял с собою Петра, Иакова и Иоанна и взошел на гору высокую, гору Фавор, гору преображения.

Почему же взял на гору Фавор именно этих апостолов?

Святого апостола Петра взял потому, чтобы показать, что свидетельство его, что Иисус Христос Сын Бога живаго, **потверждается свидетельством Отца и чтобы уверить его в Своих словах и что Отец небесный открыл ему это свидетельство:** Блажен ты, Симон, сын Ионин, потому что не плоть и кровь открыли тебе это, но Отец Мой, сущий на небесах (Матф. 16.17) **Св. апостола Иакова взял потому, что он первым от апостолов пострадает за Христа, первым испиет чашу Его и крестится за Него крещением Его,** Ирод поднял руку и убил Иакова, брата Иоаннова, мечем (Деян. 12, 1—2). **Наконец взял Иоанна, как девственника, чтобы он узрел вечную славу Сына Божия и возгремел слова:** В начале бе Слово и Слово бе к Богу, и Бог бе Слово (Иоан. I, I).

На горе преображения св. апостол Петр, еще не вместивший мысли о страданиях и смерти своего Учителя и Господа, ибо говорил: будь милостив к Себе, Господи, да не будет этого с Тобою! (Матф. 16, 22), **теперь мог зреть истинную славу Его, которая навсегда останется недоткнутою. Св. апостолы Иаков и Иоанн, ожидавшие скорого открытия земного царства Мессии и домагавшиеся первых мест в этом царстве (Марк. 10, 37), теперь могли видеть истинное величие Христа Спасителя, превосходящее всякое земное царство и по силе и по славе.**

Три ученики были достаточными свидетелями откровения славы Божией и по духу представляли в лице своем и всех прочих. Доверреннейшим ученикам Своим, уже видевшим славное воскрешение дочери Иаира (Марк. 5, 37) и будущим свидетелям

молитвенного подвига в саду гетсиманском (Марк. 14, 33), Господь восхотел показать славу Божества Своего и этим видением укрепить веру их, а чрез них и веру всех апостолов и возвести их до высоты, подобающей будущим проповедникам евангелия. Явление Божественного Учителя в небесной славе научало апостолов не только тому, что слава Его не от мира сего (Иоан. 18, 36), но также и тому, что и в самых страданиях и смерти Он пребудет Единородным Сыном Божиим (Иоан. 3, 16), единочестным и единославным Отцу и Св. Духу. Господь явил апостолам славу преображения, да егда узрят распинаема, страдание уразумеют вольное, явил им царство Свое прежде своих страданий, силу Свою прежде смерти Своей, славу Свою прежде поругания Своего и честь Свою прежде бесчестия Своего, чтобы когда будет взят и распят они знали, что распят не по немощи, но по благоизволению Своему добровольно во спасение миру.

Слава преображения является предизображением светлого и славного воскресения Господа, предуказанием той славы, в которой придет некогда Господь, Судия живых и мертвых и того преображенного состояния, в каком мы явимся в конце мира. Господь преобразился, чтобы нам показать будущее преображение естества нашего и будущее второе Свое пришествие на облаках во славе с ангелами.

Возводя трех учеников Своих на гору Февор, Господь Иисус Христос поучил их тому, что сначала нужно земное оставить земле, чтобы видеть то, что высше видения. На вершине горы, вдали от толпы народа и житейских забот, Иисус Христос желал найти то уединение, которого искала душа Его, чтобы предаться молитвенной беседе с небесным Отцем (Лук. 5, 16. 9, 18). Св. евангелист Лука замечает, что Спаситель восходил на гору преображения помолиться и что самое преображение совершилось тогда, когда Он молился (Лук. 9, 28—29). Эта молитва была приготовлением Себя и учеников к приближающемуся Своему страданию и крестной смерти, о чем в самое время преображения беседовали с Ним Моисей и Илия. Между тем, как Господь молился в уединении и тишине на горе, святые апостолы от утомления и немощи плотию погрузились в глубокий сон. Они пробудились от действия чрезвычайной светлости и увидели дивную картину славы Господа: во время молитвы Он преобразился весь. Лице Его сияло как солнце, одежды Его убелились как снег и блистящими стали как светлость. Господь показал скрытую молнию под плотию Своего существа и Божественного благолепия, так что из плоти исходили лучи Божества, виден был огонь невещественный, неопаляющий тела, и Христос возсиял в Отеческой

славе, как присносущное сияние. Апостолы видели на горе славу Божества Иисуса Христа, но лишь в той мере, как м о г л и и как в м е щ а л и, видели славу Его не всесовершенно, но якоже можаху вмещати телесными очами, чтобы зрак не погубили.

Пред преобразившимся Господом предстали два величайших мужа Ветхого Завета — Моисей и Илия, один умерший, а другой еще не испытавший смерти. Они предстали для того, чтобы показать, что Христос имеет власть над жизнью и смертию и что Он владычествует над небом и землею. Явлением своим на горе преображения они свидетельствовали также, что преобразившийся Владыка живых и мертвых есть Бог, Творец и Исполнитель закона и пророков. Радостию исполнились пророки и апостолы, радовались пророки, радовались и апостолы, ибо узрели здесь славу Его Божества, которого прежде не разумели. Они предстояли пред Господом как служители и смотрели друг на друга, пророки на апостолов и апостолы на пророков и так взаимно простирали на себя взоры первостоятели Ветхого и Нового Заветов. Таким образом гора Фавор представляла собой ЦЕРКОВЬ, потому что Иисус Христос соединил на ней два Завета, принятые церковью, и показал, что Он есть Податель обоих. Среди светлости и славы, Моисей и Илия проносят Господу благодарение, что Он пришествием Своим исполнил их предсказания и вместе с ними всех других пророков, беседовали с Ним об исходе, который предстоял Ему в Иерусалиме, — страданиях и смерти. И так уже среди славы преображения на Фаворе возсияла слава креста Господня на Голгофе, — слава, на которую Господь ясно указывал ученикам Своим в прощальной беседе (Иоан. 13, 31).

Святые апостолы в страхе и ужасе видели необычайное зрелище, — двух величайших мужей Ветхого Завета. Светозарное видение было так радостное, что Петр, когда пророки отходили, в порыве восторга, не зная что сказать, воскликнул: Господи! добро есть нам зде быти; аще хощеши, сотворим зде три сени, — Тебе едину, и Моисеови едину, и едину Илии. Святый апостол Петр все еще смотрит на Иисуса как на человека и ставит Его на ряду с Моисеем и Илиею. Он хочет, чтобы Иисус здесь остался навсегда, потому и напоминает о палатках. Он думал, если так станется, то мы не пойдем в Иерусалим, а если не пойдем, то и Христос не умрет, ибо там, говорил Иисус, нападут на Него книжники.

Не успел еще Петр окончить своих слов, вдруг явилось светлое облако и осенило присутствующих. Вот палатка достойная Богочеловека! Вот скиния, без труда устроенная, скиния, не имущая темноты, скиния светлая и освещающая! Апостолы еще более устрашились, когда вошли в облако и из облака послышался голос Отца небесного: Сей есть Сын Мой, возлюбленный, о Немже благоволих, Того послушайте! Сей сущий и недавно ставшийся человеком, смиренно обращающийся между вами, Которого лице

ныне просияло, — Сей есть Сын Мой возлюбленный, предвечный, Единородный, в нем Мое благоволение.

Слова: сей есть Сын Мой, возлюбленный, о Немже благоволих, было слышно и при крещении Господа во Иордане (Матф. 3, 17), но то была проповедь к одному проповеднику Нового Завета и то Иоанну Крестителю, и едва ли он один в то время достаточно его понял. Теперь, в день преображения Господня, вновь проповедан догмат о Единородном Сыне Божиим с неба трем первейшим апостолам, уготовляемым во вселенские проповедники веры, а посему иорданский голос дополнен словами: ТОГО ПОСЛУШАЙТЕ! Сим словом и голосом вразумлял своих учеников, что миссия Моисея кончилась и что они должны уже слушать Сына, ибо Моисей как раб говорил то, что было ему заповедано и проповедывал то, что было ему сказано, равно как и все пророки, доколе не пришел Тот, кто был обещан, т. е. Иисус Христос. Он, Сын и Господь, а не раб, Владыка, а не подчиненный, Законодатель, а не подзаконный. Тому покарайтесь учению воплощенного Сына Божия, хотя бы вас застрашивало страданием и крестом, среди вашего стремления к блаженству и славе.

Апостолы, услышав голос Отца небесного, в трепетном ужасе испугались и пали на лица свои. Иисус Христос, подойдя к ним, коснулся их и сказал: ВОСТАНИТЕ и НЕ БОЙТЕСЯ. Тотчас они подняли головы и посмотрели вокруг. Никого более не видели, кроме одного Господа, так что не оставалось никакого сомнения, что Божественный голос относился именно к Нему. Таким образом славное видение преображения кончилось.

Когда Петр, Иаков и Иоанн сходили с горы, Иисус запретил им рассказывать о том, что видели, доколе Сын человеческий не воскреснет из мертвых. Святые апостолы умолчали и никому не говорили в те дни о том, что видели, но впоследствии, когда заповеданный Господом срок молчания о славном событии окончился, Петр указывал на преображение, как на яснейшее доказательство Божественной силы и славы Спасителя (II. Петр. I, 16—18).

На первых порах кажется, что это событие преображения, послужившее основанием для нынешнего праздника, имеет значение только для апостолов. Однако оно имеет значение и для нас грешных.

На горе преображения Спаситель приоткрыл ту завесу, которая до времени скрывает блаженство небесное, уготованное праведным, которое земной человек даже и представить себе не может. Ихже око не виде, и ухо не слыша, и на сердце человеку не взыдоша, яже уготова Бог любящим Его (I. Корин. 2, 9). Мы не мо-

жем без боли и вреда смотреть на солнце, тем более, конечно, на Самого Отца светов (Иоан. I, 17), ибо Он живет во светле непроступнем **(I. Тим, 6 16). Вот почему апостолы, исполнены небесной радости, не могли телесными очами зреть Божественную славу Христа и пали на лица свои. Израильский народ не мог смотреть на Моисея, лице которого сияло небесной светлостью, когда вернулся с горы Синайской с десятью заповедями, так что он вынужден был некоторое время носить покрывало.**

И так к этой светлой радости преображения Господня зовет не одних только апостолов, но и всех любящих Его, которые просветятся яко солнце в царствии Отца их (Матф. 13, 43).

Кто же из нас не хочет этой радости преображения, кто не хочет войти в чертог Царя небесного?

Господи, посли свет Твой и истину Твою, та мя настависта и введоста мя в гору святую Твою!

Прот. Иосиф Илюк.

Харитативна діяльність св. Василія Великого

«І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай чашою води холодної, поправді кажу вам, — той не згубить нагороди своєї» (Мат. 10, 42).

Часто стрічаємось із загальним твердженням, що соціальний акцент Євангелія на грунті Візантійської Церкви був надміру з'єднаний і що ця Церква не була здібною переплавити біблійні думки про любов та євангелічні вимоги служби ближньому на рушійну силу тодішнього суспільного життя. Незаінтересований, глибоко проникливий погляд на її історію, а особливо на ранні сторіччя, однак, нас дуже яскраво пересвідчує про протилежне, бо цілий ряд її чільних представників не раз уміли виступити проти свавілля імператорів Візантійської імперії, які своїми егоїстичними намірами та неморальним життям деформували уяву християнського владаря як слугу Божого народу, що мав бути в тісному зв'язку з широкими верствами віруючих і який утверджував їх в чистоті віри, що проявлялась діючою любов'ю і обширною харитативною діяльністю, таким чином виступаючи за соціальну справедливість. Неповторним прикладом з цілого ряду ієрархів був перш за все св. Василій Великий, якому припала відповідальна, але і гарна роль бути улюбленим подавачем «чаші води холодної» тим, які «спраглі по справедливості» (Мат. 5, 6) в незносимій спраготі загострення класових протиріч, коли в 378 р. готи разом із підбуреними рабами завдали візантійській армії поблизу Дринополю таку поразку, що в ній загинула більшість солдатів і з імператором Валенсом, що піпдтримував аріанство

і кількома серйозними загрозами заслання знепокоював життя св. Василію Великому як захиснику свободи Церкви.

Св. Василію Великому, Слову Божому покірному тлумачу Писанія, завжди перед очима вирисовувався образ, накреслений св. евангелістом Лукою, — єрусалимського братського товариства віруючих: «А люди, що вірували, мали серце одне й одну душу, і жоден із них не вважав що з маєтку свого за своє, але в них усе спільним було. Бо жоден із них не терпів недостачі» (Діяння ап. 4, 32, 34). Тому за зразком віруючих первісної Церкви ще перед своїм похрещенням єпископом Діанеєм в Кападоцькій Цезареї він продав цілий свій успадкований і власною працею здобутий маєток, а придбані гроші роздав між бідними. Засвідчує це і його лист нерозлучному другові св. Георгію Назіанському, в якому він пише: «Коли я прочитав Євангеліє і спізнав, що зусиллю стати досконалим найбільше користі приносить, що коли хтось продасть свій маєток і прибуток розділить між нуждающихся братів і взагалі не допустить, щоб думка не зосереджувалась на турботи про щодсьні потреби, тому я намагався все це сповнити». Збагативши бідних, він вступив вільний від майна свідомо до товариства віруючих, їх братерства любові і зв'язку з Господом, про якого Церква на кожній утрені співає: «Доказав силу своїм раменом, розгромив тих, що повишалися мисленням серця; сильних скинув з тронів і повишив понижених, голодних наситив добрими речами, а богатих пустив напорожньо» (Лук. 1, 53—54). Як ексегет — тлумач Писанія — з широким розглядом, зрікшись маєтку на користь товариства любові між братами у вірі, доказав, що цитовані слова порозумів не лише як посилання на сильні Божі вчинки, виявлені обраному народу за давних часів, але і як все актуальне щире Боже приголошення до понижених і голодуючих, в смислі якого Церква не може засвячувати таке людське товариство, де одні живуть і збагачуються завдяки праці інших.

Обширну і всебічну харитативну діяльність, помножувану натхненною і незборимою любов'ю до Христа, св. Василій Великий розвивав з незвичайною інтенсивністю на всіх своїх апостольських дорогах, маючи на думці слова вічного Судді: «Прийдіть, благословенні Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу. Бо Я голодував був — і ви нагодували Мене, прагнув — і ви напоїли Мене, мандрівником Я був — і Мене прийняли ви. Був нагий — і Мене зодягли ви, слабував — і Мене ви відвідали, у в'язниці Я був — і прийшли ви до Мене» (Мат. 25, 34—37). Пастораційні дороги кападокійською архієпископією св. Василія Великого, яку справляв так, щоб «стала короною слави в Господній руці й діадемою царства в долоні Бога свого» і щоб її стосувалися слова пророка Ісаії про майбутню славу Сіона: «Не буду мовчати я ради Сіону, і ради Єрусалиму не буду спокійний, аж поки не вийде, як сяйво, його справедливість, а спасіння його — як горючий світильник» (Іс. 62, 3, 1—2), були властиво дорогами за людиною, баченням нужд людини в її особистих потребах, що й перегукується

з словами Спасителя: «Поправді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, — те Мені ви вчинили» (Мат. 25, 40). Тому він всюди старався про тих, що були затяжені великими податями, якими затяжив імператор Валенс населення Кападокії, розділивши її на дві політичні частини. Вимагав він ці податі однаково від усіх, незалежно від величини маєтку.

Зосередженням благословенної харитативної діяльності Василія Великого була перша лікарня в світі Базіліас, прозвана так за ним, як її основоположника, яку побудував перед брамами свого рідного міста і центра своєї архієпископії. Її творило, власне, ціле передмістя Кападоцької Цезареї — як величезний будинок для бідних, облишених, хворих і безсильних, з чого стало благословенне місце діючого милосердя з власним храмом і з спеціальними будівлями й особливими відділеннями для хворих, терплячих на різні хвороби, для самотніх, вдів, сиріт, лікарів, ремісників, що старалися про утримування будівель і для інших потреб працівників, що піклувалися про лікарню. Коли св. Василій не подорожував, то щодня приходив у цю будівлю, щоб щедро розділяти своє шляхетне серце і їжу терплячим фізично і душевно, як зображують його старовинні фрески, навіть і в римській базиліці св. Петра, бо чутка про його невичерпну доброту до бідних долетіла і в Рим, де багатий патрицій Паммахій, приятель св. Ієронима, по смерті своєї дружини Павлини залишив місце сенатора, прийняв монашество, а в 398 р. за зразком св. Василія Великого заснував лікарню і притулок для безпритульних при гирлі річки Тибери.

Рішучість і силу в такій вимогливій роботі св. Василій Великий, муж слабої фізичної будови тіла і кригкого здоров'я, знаходив у непоборному переконанні, що лише в співчутливому ставленні до ближнього і в повній солідарності з людиною здійснюються справжні заповіти Ісуса Христа, що проявляються в зусиллі приймати в кожній людині Христа і бути кожному чоловікові Христом. Тому його щоденні молитви за хворих і терплячих звучать й нині по всьому православному світі, вже шістнадцяте сторіччя: «...вдів заступися, сироти бережи,.. хворих вилікуй. Згадай, Боже, тих, що опинились... в якійсь нужді, потребі і біді». Вони вели і ведуть до того, щоб ніхто не виключався із товариства Ісуса Христа і щоб за огидними людськими рисами обличчя шукати справжній образ Ісуса Христа.

Своєї дороги серця до милосердного ближнього св. Василій Великий дотримувався до останніх хвилин свого життя. Відчуваючи, що наближається кінець його земної дороги, то дав влаштувати гостину для покликаного натовпу своїх бідних. Їх радість була для нього передвістям радості з небесної гостини, яку спробував першого січня 379 р., коли і для нього сповнилися слова небесного Гостителя і Жениха Церкви: «Блаженні покликані на весільну вечерю Агнца» (З'яв. 19, 9).

Заповіт св. Василія «діючої любові через любов» (Гал. 5, 6), що виражала

його Базиліас як благодарний пам'ятник християнської любові і «дім хліба для всіх», знайшов свого вдячного і вірного спадкоємця в справі служби любові св. Отців Востоку — св. Єфрема Сірійського, св. Йоана Златоуста і т. п. Великий духовний півець св. Єфрем Сірійський, який досі живе в пам'яті своїх земляків як «пророк, учитель і цитара Духа Святого», зберіг тисячі жителів Едесси в часах голоду, коли йому вдалось завдяки крайньої жертвенності і терпеливості придбати великий будинок, в якому лікував і насичував зослабнутих від голоду. І знов, в Царграді св. Йоан Златоуст будував лікарні і притулки, щоб таким чином зробити радіснішим життя тим, які його не зазнали через голод і хворобу.

Світла пам'ять св. Василія Великого, який негайно по своєму скончанії був вшановуваний як святий, нас веде не лише до спогадів про давні часи християнського добродіяння, але говорить багато чого й сьогодні, коли діюча поміч людині цілеспрямовано й організовано забезпечується законом. І людина технічної цивілізації, часто облишена у шумі великого міста, чуттями спрагла, відчуває потребу теплого слова й усмішки, які так щедро роздавав св. отець Василій Великий, що пам'ятав завжди безсмертні слова Ісуса Христа: «Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть» (Мат. 5, 7).

Не біймося смерті

Життя — гарне. Для одних приносить радість, для других — смуток. І ми поставмо собі питання: «Чи кожен, хто багатий — щасливий, а бідний — нещасний протягом цілого життя?» Ні одне, ні друге. Щасливий той, хто живе з Богом, для якого муки людства — як вогонь, що очищає душу людини. З Богом жити і з Богом помирати. Жодної смерті не треба боятися.

Одна старша жінка часто ходила на сповіді. Коли сповідалася, то завжди пригадувала: «Отче духовний, це моя остання сповідь». Так сповідалася довгі роки, а все ж таки раз звечерілося. Настав час смерті, та смерть її не здивувала, бо ходила, поки сонце світило і коли ще не настала ніч.

І ми мали би подивитися до свого серця і до своєї душі. «Боже мій, вечеріє, вже я готовий? Хто в Бозі помирає, і з Богом буде жити навіки. Чи живемо або умираємо, ми Божі», — каже апостол Павло. Не дивімся на злобу інших і не засуджуймо їх. Ходімо дорогою Ісуса Христа, який говорить: «Браття, любіться. Роздавайте життя до кінця свого життя.» Кожен знає, що може дожитись 80-90 років, а хто хворий, той мусить залишити цей світ скоріше. Але і тоді не нарікаймо, але дякуймо Богу, що нас любить і що кличе нас до себе передчасно. Одне, чого не перестаньмо від Нього просити — це силу, щоб все ми могли з любові до Бога перетерпіти і таким чином вічно радуватись в Його Царстві Небесному.

Цуперова Гелена.

„Священніци твої, Господи, облекутся в правду"

(Продовження)

Ми щасливі, що сповідуємо таку віру, яка своє вчення протягом майже двотисячного тривання не мусила коригувати, бо її вчення є правда, з'явлена Богом, а тому є непомильна і не потрібно їй пристосовуватись всяким періодичним умовам і формам суспільного упорядкування. Не мусить доповнюватись ні за етапами, бо є вічна, досконала.

Вона лише систематично захищається від стремління темних сил посквернити її, але вона все чиста, бо Ісус її очистив Своєю кров'ю раз і назавжди, тому вона завжди чиста і хоч много раз і за ціну великих людських жертв. Доказом цього є 300-річний період первісної Церкви Христової, коли за чистоту і красу Невісти Христової — св. Церкви, але і за своє спасіння мільйони мучеників пролляли свою кров. Ці первісні християни-мученики заслужили собі спасіння, послужили нам добрим прикладом і доказали, яка цінна наша віра, за яку варто і помирати. Тоді кожен, хто вірив в Христа, піддавався небезпеці смерті. Якщо хтось вказав на нього, що віруючий, то мусив зректися віри в Христа, щоб зберегти життя, однак многі обрали краще тяжкі неймовірні муки і нарешті смерть, ніж зректися Христа, бо для них дорожча була віра в Христа, ніж власне життя. Тому сім'я слова Божого — вчення нашої Церкви, яке Христос очистив і вмив Своєю кров'ю, і яке власною кров'ю поливали і многі мученики за 300 років, не може бути нечисте, але є чисте і святе.

Після Міланського едикту з 313 р., яким Костянтин Великий дав свободу християнам, припинилось переслідування християн з боку поган. Однак сили пітьми не спали. Намагаючись розбити діло Спасителя, посередництвом гордих теологів вносили блударства в учення Христа, і з ними Церква бореться постійно. І тому з метою розмежування, що справжнє, святе, а що ні, з цією метою були скликувані вселенські церковні собори св. Отців, які вчення справжнє, непосквернене назвали православним, а блударства прозвали словом єресь, тому їх прославляємо словами: «Таінственния днесь Духа труби, богоносния Отци восхвалім . . . низложителі Арієви, і православних поборники . . .» (Стихира на вел. вечерні 11 жовтня на Господи возвах на слава).

Ця боротьба є і нині й буде тривати все, на що вказав ап. Петро, кажучи: «Будьте тверезі, пильнуйте! Ваш супротивник — диявол — ходить, ричучи, як лев, що шукає пожерти кого. Противтесь йому, тверді в вірі, знавши, що ті самі муки трапляються й вашому братству по світі» (1 Петр. 5, 8—9).

Сьогодні нам легше вистояти в боротьбі із злом, яке тріумфує в розкладі церковної єдності, як це було в період концилів, бо св. Отці нам залишили ціле вчення й обряд в чистій, святій формі й змісті, а від нас вимагається вже набагато менше, лише щоб ми були вірні їх спадщині. Їх вчення, обряд і приклад справжнього християнського життя нехай буде для нас святим, яким святим є Священне Писаніє, бо як воно святе і досконале, таким є і вчення св. Отців, обряд, який нам залишили, і життєва практика. Все це виринає лише із Священного Писанія, тому воно мусить бути цінним і святим для нас, тому ми мусимо бути вірним йому, коли хочемо дотримуватись заповідів св. Отців.

Брехня усе буде лише брехнею. Якби вона не маскувалась і прикрашувалась, — завжди вона належить прокляттю.

Так само правда буде завжди правдою. Її перекрутити або послабити не можна. Її можна, якщо Бог дозволить, на певний час умовчати. Бог це часто дозволив і дозволяє, щоб на кожному етапі історії людства були «алчущії і жаждущії правди», бо таким належить і за людською справедливістю, щоб раз насититись, якщо переможуть витривалістю в правді, і хоч би вони здавались, що зазнали поразку, як Христос на хресті, на Голгофі.

Правду, яку проповідує св. Православна Церква, з'явив Бог. Св. Отці очистили її від єретичного намулу лжебогословів, служачих не Церкві, але своїй перевазі, а це вчення увічнене писанням в наших церковних книгах і передусім у св. Євангелії. Ціле вчення св. Отців охоплене в Символі віри, що був укладений під діянням Св. Духа св. Отцями на 1-ому (325 р.) і 2-ому (381 р.) Вселенському Соборі, бо саме в цей період проходила найбільш запекла боротьба з темними силами за єдність віри в Триєдиного Бога.

Перший Вселенський Собор був скликаний через блудне вчення Арія, александрійського священика, який вчив, що Син Божий, друга Особа Св. Трійці, створена, що має початок Свого буття.

Другий Вселенський Собор був скликаний з-за блудного вчення константинопольського патріарха Македонія, який вчив, що Дух Святий є слугою і виконувачем Божих приказів. Свята Церква мусила виступити проти цих і інших блудів і очистити її вчення від всяких прививок блудних поглядів і переконань фальшивих теологів про справжню чисту правду, які хотіли чимось виринути, не дивлячись на інтереси чистоти і єдності віри та Церкви. Таким чином виникли різні єресі, але православне вчення є лише одне про Бога, про викуплення людини, про Божий Суд, про безсмертність душі, про милість Божу, потрібної для спасіння людини.

(Далі буде).

За мир

СОЛІДАРНІСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ — ХРИСТИЯНИ ЗА МИР І СПРАВЕДЛИВІСТЬ

(З доповіді Митрополита Нікодима на V ВМС)

«Зброя нашого воювання» за мир і справедливість як прояв солідарності в діяльності не «тілесна» (2 Кор. 10, 4), але «міцна Богом на зруйнування твердинь» (4). Християни як прихильники ідеалів миру і справедливості ангажуються за них «у слові істини, у силі Божій, зо зброєю правди в правиці й лівиці» (2 Кор. 6, 7).

Молитва «за мир усього світу», проношувана щоденно Православною Церквою, — це образ спільного мислення і мрії її членів, щоб виділи нашу планету планетою мирного життя і спокою. Це сильне «одіяння світла» (Рим. 13, 12), бо Господь і Спаситель наш проповідував: «...коли б двоє з вас на землі погодились про всяку річ, то коли вони будуть просити за неї, — станеться їм від Мого Отца, що на небі» (Мат. 18, 19). «Просіть миру Єрусалиму», — висловив цю ж думку стародавній пророк.

Другою зброєю, яку б мали використовувати християни по можливості якнайактивніше, є свідчення, коли «взуто ноги в готовість Євангелія миру» (Еф. 6, 15) і тримаючись в руках «меча духовного, який є Слово Боже» (17) буде ширитись євангелійне послання миру між «далекими і близькими» (Еф. 2, 17). Всім відомо, яка нагорода очікує зодчих миру: вони втішаються Господом і одержують нове ім'я «сини Божі» (Мат. 5, 9).

І нарешті «любов Божа», яка «вилилась в наші серця Святим Духом, даним нам» (Рим. 5, 5), мусить втішатись нашому засвяченню миру і мусить бути «справжньою» (1 Петр. 4, 8) у своєму прояві як виразна ознака піклування за справу примирення, як і участь на цій справі.

Мир без справедливості — немислимий, а суспільство, в якому не дбається про неї, не може жити у справжньому мирі. Якщо християнин вимежовує своє відношення до суспільства, то пізнає, що суспільство мусить бути передусім союзом вільних людей, які мають можливість нормально розвивати і заспокоювати всі свої буденні потреби духовні і тілесні.

Почуття справедливості, спрага по справедливості мусять бути вихідним пунктом суспільної активності кожного християнина, бо Євангеліє охоплює в собі два невіддільні життєві принципи — любов і правду. А Той Хто «з'явив справедливість свою» (Пс. XCVIII, 2), здійснив «суд і правду» (4), Хто в народі Своєму установив «суддів..., які судити будуть народ судом справедливим» (Деут. 16, 18), Хто заборонив перекручувати закони, приглядати до осіб і брати дари, бо вони «засліплюють очі мудрих і вивертають справу справжніх» (19), Хто приказав глядати лише «правду» (20), яка поділяє життя, «захищати бідну сироту..., бідному проявляти справедливість... з рук нешляхетних вирвати її» (Пс. LXXXII, 3—4), Той як Непідкупний Суддя, Який «одяг справедливість як панцир» (Іс. LIX, 17), «одягає ризи відплати як одяг і прикривається пристрастю як плащем» (17), щоб дати перемогти справедливості.

Християнська любов, яка «не радується з неправдивості, але спільно втішається в правді» (1 Кор. 13), вимагає, щоб правда перемогла і щоб не була утискувана, щоб справедливість була нормою людських взаємовідносин, щоб Заповіді Божі — «а тому все, як би ви хотіли, щоб вам люди чинили, так і ви робіть їм, бо це напевно закон і пророки» (Мат. 7, 12) — було основним мотивом всього людського діяння.

Любити правду і мир (Зах. 8, 16—17, 19) — це принцип християнського включення у будівництво миру і справедливості на землі і мотив відповіді на заклик до солідарності із усіма народами нашої планети.

Божественна літургія св. Василія Великого

«Вірою Авель приніс Богу жертву кращу, як Каїн: нею засвідчений був, що він праведний, як Бог свідчив про дари його; нею, і вмерши, він ще промовляє» (Євр. 11, 4).

Коли молитвенно приєднуємось до слів глибокозначущих, які священик оголошує вголос урочисто піднесеним голосом: «І даждь нам єдиними усти і єдиним сердцем славити і воспівати пречестноє і великоліпоє ім'я Твоє, Отца і Сина, і святаго Духа, нині і прісно, і во вікі віков», що становлять завершення захоплюючої молитви за прийняття «всіх нас до Божого царства» в анафорі Божественної літургії св. Василія Великого, то, може, багато разів ми і не усвідомлюємо собі, що посередництвом них справді встановлюється однодумна і повна любові єдність товариства святих не лиш з усіма братами і сестрами во Христу, що живуть в нашому сучасному періоді на всіх місцях, де приноситься «безкровна жертва за наші гріхи», але і з тими, що пішли вже у вічність протягом минулих сторіч, що минули від установлення Літургії св. Василія Великого. Св. Василій Великий вніс у свої молитви, що звучать на євхаристії, глибокі і благозвучні біблійні тони. Було це зроблено і в інтересі духовного дозрівання віруючих, дивлячись на відмінні умови їх життя, і одночасно відновити в ній многі первісні елементи, що перейшли до первісної християнської літургії з великої молитви синагоги Тефіллаг в часі Ісуса Христа. Зрозуміло, крім цих інтересів, ревізія євхаристії Василія Великого була зумовлена й необхідністю скоротити богослуження, які в Каппадокійській Цезареї починались опівночі і кінчались пізно після обіду, а тому фізично слабших вичерпували.

Св. Василієм Великим і св. Йоаном Златоустом оброблена євхаристія незабаром замінила єрусалимську літургію, приписувану св. ап. Якову, братові Божому, яка користалась великою улюбленістю у всіх країнах християнського Сходу, але сьогодні її служать звичайно лише сірійці за старовинним сірійським перекладом, в той час як по-грецьки її прославляють лиш винятково в Єрусалимі 23 жовтня і на декотрих інших місцях, наприклад, на острові Закінте. В Єгипті замінила класична форма візантійської літургії літургію св. Марка. До нас була принесена за свідченням Служби св. Кирилу і Мефодію в ранніх часах нашого християнства як «невичерпне джерело води, вирнаючої до вічного життя» і її красою заіскрили найстарші скарби нашої літератури, які просто переповнені захоплюючими думками і незвичайно свіжими поетичними картинами з анафори-канону Літургії св. Василія Великого, могутньої рапсодії історії спаси. Після оживлення чеського Православ'я захоплюючі і прекрасні молитви Літургії св. Василія Великого і св. Йоана Златоуста натхли його відновителя владику-мученика Горазда настільки, що під час своїх відвідин моравських приходів, головно на Літовельську і Оломоуцьку, з одушевленням і засвячено пояснював їх багатство думок і відкривав їх внутрішню глибину, щоб віруючі з порозумінням і з щедрими духовними почуттями могли молитись з його досі неперевершеного «Зборника молитв і співів» з 1933 р. разом із священиком і тихі молитви анафори, яка відповідає приблизно префації і канону з молитвами до св. причащання в римській літургії. Така можливість тоді для віруючих була просто з'явленням, а тому учасників на православних богослуженнях у приходах, де були і костоли та храми інославних, було набагато більше, ніж учасників на католицьких чи чехословацьких богослуженнях.

Найбільш своєрідною ознакою св. Василієм Великим перепрацьованої анафори є її глибока біблійна обгрунтованість, бо найстарші літургійні формуляри, які виникали перед остаточним установленням канону — закритої збірки книг Нового Завіту в нинішньому виді в другій половині 4 століття — не проявляли таке однозначне стремління наблизитись до засобу зображення св. Писанія і цитувати його тексти. Лише перші великі західносірійські літургії, встановлення дати виникнення яких важко визначити, проявляли виразніше зусилля інспіруватись буквально біблійними текстами. Цю тенденцію завершив цілком свідомо і навмисно св. Василій Великий, відомий своїми витривалими нахилами детально і послідовно реалізувати біблійне студіювання, якому вдалось створити анафору глибоких біблійних тонів при збереженні захоплюючої чистоти троїчної теології, такої характерної для єрусалимської літургії св. ап. Якова, і доксологічного елану універсального прославляння Триєдиного Бога і променистого сповідання Божого милосердя як основного елементу кожної євхаристії. Щедрота Василієвого гостродумно використаного біблійного матеріалу для створення його класичної анафори додала їй живу еластичність, результатом якої є величний вінець всіх титулів і всіх ознак Божих Осіб в Біблії, через який проникає оригенівське бачення «економії спаси», підправлене «Отцом правовір'я» — св. Афанасієм.

Про дійсність, що прекрасна анафора Василія Великого повністю пройнята біблійною мовою, внаслідок чого є і великою проповіддю Божого Слова і незвичайно щасливою адаптацією Писанія літургійним потребам, нас переконає глибше замислення над її поетичною молитвою прославляння, яке священик первісно рецитував вголос, коли поздоровився з віруючими вітанням миру і коли їх закликав, щоб підняли свої серця до Господа і прославляли свого Владаря: «Святий Владико, Господи Боже Вседержителю покланяємий! Достойно яко воістину, і праведно, і ліпо великоліпію святині Твоєя, Тебе хвалити, Тебе піти, Тебе благословити, Тебі кланятися, Тебе благодарити, Тебе славити єдинаго виістину сущаго Бога, і Тебі приносити сердцем сокрушенним і духом смиренія словесную сію службу нашу: яко Ти єси дарований нам познаніє Твоєю істини. І кто доволен возглаголати сили Твоя, слишани сотворити вся хвали Твоя, или побідати вся чудеса во всяко время; Владико всіх, Господи небесе і землі і всея твари, видимия же і невидимия, сідяй на престолі слави і призиряй бездни, безначальне, невидиме, непостижиме, неописанне, неізмінне, Отче Господа нашего Ісуса Христа, великого Бога і Спасителя, упованія нашего, іже єсть образ Твоєя благости: печать равнообрізная, к себі показуя тя Отца, слово живоє, Бог істинний, превічная премудрость, живот, освященіє, сила, світ істинний, імже Дух Святий явився: дух істини, синоположенія дарованіє, обручаніє будущаго наслідія, начаток вічних благ, животворящая сила, источник освященія, от негоже вся тварь словесная же і умная укріпляєма Тебі служить і Тебі присносущноє возсилает славословіє, яко всяческая работна Тебі: Тебе бо хвалят ангели, архангели, престоли, господствія, начала, власті, сили і многоочитії херувими: Тебі предстоят окресть серафіми, шесть крил єдиному, і шесть крил єдиному: і двіма убо покривают лица своя, двіма же ноги, і двіма летающе, взивают єдин ко другому, непрестанними усти, немолчними славословенми. Побідную піснь поюще, вопіюще, взивающе і глаголюще: Свят, свят, свят Господь Саваоф, ісполнь небо і земля слави твоєя: осанна во вишніх, благословен грядий во ім'я Господнє, осанна в вишніх. С сими блаженними силами, Владико человіколюбче, і ми грішниї вопієм і глаголем: свят єси яко воістину і пресвят, і ність міри великоліпію святині Твоєя, і преподобен во всіх діліх Твоїх, яко правдою і судом істинним вся навель єси на ни: создав бо человіка, персть взем от земли, і образом Твоїм, Боже, почет, положил єси єго в рай сладости, безсмертіє жизни і наслажденіє вічних благ в соблюденії заповідій Твоїх обіщав єму: но преслушавша Тебе, істинного Бога, создавшаго єго, і прелестію змієвою привлекшася, умерщвлена же своїми прегрішеньми, ізгнал єси єго праведним Твоїм судом, Боже, от рая в мір сей, і обратил єси в землю, от неяже взять бысть, устрояя єму єже от пакибитія спасеніє, в самім Христі Твоєм: не бо обратился єси созданія Твоєго в конец, єже сотворил єси, блаже, ниже забыл єси діла рук

Твоїх, но посітил єси многообразні, ради милосердія милости Твоєя: пророки послал єси, сотворил єси сили святими Твоїми, в коємждо роді благоугодовшими Тебі: глаголал єси нам усти раб Твоїх пророков, предвозвіщая нам хотящеє быти спасеніє: закон дал єси в помощ: ангели поставил єси хранителі: егда же прийде ісполненіє времен, глаголал єси нам самім сином Твоїм, імже і віки сотворил єси, іже сий сіяніє слави Твоєя і начертаніє іпостасі Твоєя, нося же вся глаголом сили своєя, не хищеніє нелщева єже быти равен Тебі Богу і Отцу: но Бог сий превічний, на землі явися і человіком споживе: і от Діви Святия воплощся, істощи себе, зрак раба прієм, сообразен быв тілу смиренія нашего, да нас сообразни сотворит образу слави своєя: понеже бо человіком гріх вниде в мір, і гріхом смерть, благоволи єдинородний Твой Син, сий в нідріх Тебе Бога і Отца, быв от жени святия Богородиці і пріснодіви Марії, быв под законом, осудити гріх во плоти своєй, да во Адамі умирающе, оживотворятся в самім Христі Твоєм: і пожив в мірі сем, дав повелінія спасительная, оставив нас прелести ідольскія, приведе в познаніє Тебе істиннаго Бога і Отца, стяжав нас себі люди ізбранни, царскоє священія язик свят: і очистив водою, і освятив Духом Святим, даде себе ізміну смерти, в нейже держими біхом, продани под гріхом: і сошел крестом во ад, да исполнить собою вся, разріши болізни смертния: і воскрес в третій день, і путь сотворив всякой плоти к воскресенію із мертвих, занє не бяше мощно держиму быти тлінієм начальнику жизни, бысть начаток умерщих, перворожден із мертвих, да будет сам вся, во всіх первенствуяй: і возшедь на небеса, сідє одесную величествія Твоєго на високих, іже і прийдет воздати комуждо по ділом єго. Остави же нам воспомінанія спасительнаго своєго страданія сія, яже предложихом по єго заповідем: хотя бо ізити на вольную і пріснопамятную і животворящую свою смерть, в нощь, в нюже предаяше себе за живот міра, прієм хліб на святия Своя і пречистия руки, показав Тебі Богу і Отцу, благодарив, благословив, освятив, преломив, даде святим своїм учеником і апостолом, рек: прийміте, ядите, сіє єсть тіло моє, єже за вы ломимоє во оставленіє гріхов. Подобні і чашу от плода лознаго прієм, растворив, благодарив, благословив, освятив, даде святим своїм учеником і апостолом, рек: пийте от нея всі, сія єсть кров моя Новаго Завіта, яже за вы і за многи ізліваємая во оставленіє гріхов. Сіє творите в моє воспомінаніє: єлижди бо аще ясте хліб сей, і чашу сію пієте, мою смерть возвіщаєте, моє воскресеніє ісповідаєте. Поминающе убо, Владико, і ми спасительная Єго страданія, животворящій крест, тридневноє погребеніє, єже із мертвих воскресеніє, єже на небеса возшествіє, єже одесную Тебе Бога і Отца сідініє, і славноє і страшноє Єго второє пришествіє. Твоя от твоїх Тебі приносяще от всіх і за вся».

Глибоко вникаючи в багатство думок першої частини величної євхаристичної молитви св. Василія Великого, яке бажане, щоб і ми, не лиш сам священик, справді прославляли Бога, приносили Йому чисту жертву разом із священиком і віддавались Йому завдяки викуплення осучасненою жертвою нашого Господа Ісуса Христа на Хресті, віддаючи Йому свої серця і все своє життя, і таким чином вростали посередництвом Нього в єдність з Богом і між собою, щоб Бог був всім у всьому, ми очаровані красотою її засобів вираження і багатством глибоких думок. Здається вона нам могутньою драматичною симфонією про створення, падіння і спасіння людини, дія якої відбувається в житті кожного з нас, чутливо переткана прикрасами прославляючих псаломів і чистим дорогоцінним камінням підтесеного прологу — передмови до Євангелія св. Йоана Богослова і найважливіших христологічних текстів з послань св. ап. Павла на основі рапсодійних тонів Першої книги Мойсея — Генезис — Книги походження. Майстерно розіставлена антологія — підбір цитат з цих біблійних книг не є мозаїкою штучно наближених біблійних текстів, але є їх зібранням і розподіленням за порядком, яке виносить на світло їх внутрішні зв'язки глибоко закорінені в русі Божого Слова, а тому євхаристична молитва Василія стала особливим прикладом літургійного тексту, в якому сплився теологічний розвиток з другої половини 4 ст. з візією — баченням євхаристії, яка вірно зберегла її основу і її найпервісніші основи.

В першій частині анафори Василія Великого, що передує гімну Трисвятому, що складається з пісні сирафимів перед престолом Господнім: «Свят, свят, свят Господь Саваоф, исполнь небо і земля слави Твоєя» (Іс. 6, 3), з радісного гебрейського оклику при Торжествах Станків Гоші ана — Осана! що відповідає нашому Слава! і з слів, співаних єрусалимським натовпом при славному вході Господнім в Єрусалим (Мат. 21, 9) з месіанського псалому: «Благословен грядий во ім'я Господнє» (Псал. 107, 8, 26), по прославному звернені до Бога Отца як людство люблячого Владику чутливою рукою вимоделювані рельєфи всіх трьох Божих Осіб з прекрасними поетичними образами виражена глибока правда, що Отець, Син і Дух Святий є невід'ємно з'єднані в єдинобутній і нероздільній Трійці. На основі слів: «Він був сяєвом слави та образом істоти Його» (Євр. 1, 3) прославляється Син як живий образ Отца, Логос — Слово, в якому нам повністю з'явився Бог Отец, в смислі вісті 1 послання Корінфським прославляється як оживляюча Мудрість, яка нас освячує (1 К. 1, 30) і згідно з 1 посланням Тимофею як наша Надія, яка нас супроводить тимчасовим життям до життя вічного (1 Тим. 1, 1).

По гімні Трисвятому благодарим за діло спасіння несеться візією «економії» спаси, охопленої текстом про з'явлення Божого Сина на землі і про Його добровільне приниження: «Він, бувши в Божій подобі, не вважав за захват бути Богові рівним, але Він умалив Самого Себе, прийнявши вигляд раба, ставши подібним до людини; і подобою ставши як людина, Він упокорив Себе, бувши слухняний аж до смерті, і то смерті хресної» (Фил. 2, 5—9) і текстом про Божого Сина, підпорядковуючого себе обмеженням і тісноті грішного людства, щоб нас визволити від неї: «Як настало ж виповнення часу, Бог послав Свого Сина, що родився від жони, та став під Зако-

ном, щоб викупити підзаконних, щоб усиновлення ми прийняли» (Гал. 4, 4—5). Між цими двома текстами є поступовий перехід, уможливлений евокацією смерть приймаючого Христа, щоб нас визволити з рабства гріха, запричиненого Адамом, згода якого з гріхом закрила нас до смерті: «Та нині Христос воскрес із мертвих, — первісток серед покійних. Смерть бо через людину, і через Людину воскресення мертвих. Бо так, як в Адамі вмирають всі, так само в Христі всі оживуть» (1 Кор. 15, 20—22).

Роздуми над цими і над іншими текстами ап. Павла передують драматичні спогади про спокусу, падіння і кара людини, які виливаються в рішення протилежностей гріх — викуплення, смерть — життя через любов. До епізоду про втрачене і відновлене життя, спочатку роздрібнене, св. Василій Великий приєднав в кожній з двох частин євхаристичної молитви тему про «пізнання» і Світло правди, яке приноситься над во Христу. Це явне свідчення про дійсність, що не збагатив цей літургійний текст лиш тому, щоб його розвинути, але і тому, щоб привести його до повноти первісної євхаристії.

Якщо перейдемо по словах установлення св. таїни Вечері Господньої до анамнези — спогаду про найвизначніші події в ділі й історії спасіння: «Поминающе убо, Владико, і ми спасительная Єго страданія, животворящий крест, тридневное погребеніє, єже із мертвих воскресеніє, єже на небеса возшествіє, єже одесную Тебе Бога і Отца сідініє, і славное і страшное Єго второе пришествіє. Твоя от твоїх Тебі приносяще от всіх і за вся», то помітимо, що у формі розвинутій саме так, як і в найстаршій формі нашого тексту зберігається вся його первісна вартість. На відміну від Літургії св. Якова у анафорі св. Василія вість про установлення св. таїни Вечері Господньої поставлена на своє хронологічне місце за часовим порядком. В ній так само, як в 8 частині Апостольських конституції, зберігаючих сірійсько- палестинські літургійні порядки і в александрійській анафорі єпископа Серапіона, приятеля св. Афанасія, вість про установлення св. таїни Вечері Господньої прямо включена до анамнези.

Анамнеза кульмінує прославляючим возгласом: «Твоя от Твоїх Тебі приносяще от всіх і за вся». Цими словами виразно підкреслюється дійсність, що Богу Отцу приноситься — пред'являється те, що Він сам нам дає через Христа, тобто не приносимо — не пред'являємо, що ми могли би Йому жертвувати самі від себе, але приносимо лиш те, що Христос сам Богу Отцу приносить — пред'являє як перший і що нам приказує дати в Його заступленні, тобто антитипи — способи Христового Тіла і Крові на пам'ять Його спасительських мук.

По словах установлення св. таїни Вечері Господньої наслідує епіклеза — просьба послати Святого Духа, щоб перемінив хліб і вино на Тіло і Кров Господа: «Сего ради, Владико пресвятий, і ми грішнії і недостойнії раби Твої, сподобльшіися служити святому Твоєму жертвеннику, не ради правд наших, не бо сотворихом что благо на землі, но ради милості Твоєя і щедрот Твоїх, яже ізліял єси богатно на ни, дерзающе приближаємся святому Твоєму жертвеннику: і предложше вмістообразная святаго Тіла і Крове Христа Твоєго, Тебі молимся, і Тебе призиваєм, Святе Святих, благоволеніем Твоєя благості приіти Духу Твоєму Святому на ни і на предлежащия дари сія, і благословити я, і освятити, і показати». Тому що Христос пред'явив свою жертву своєму Отцу, що завершилась на Хресті, то очікуємо і ми в смислі цієї молитви від Святого Духа, який нам представляє способи хліба і вина як те саме Тіло і ту саму Кров, що і ми будемо приєднані до Нового Адама і до Його спасительського діла. І таким чином антитипи — способи (хліб і вино) Його викупительської смерті, які тепер пред'являємо ми самі Отцу, не є порожніми символами їх змісту, але вираженням таємної, дійсної і діючої присутності того, що вони представляють. Тому консекрація — перетворення хліба і вина в цій перспективі не є ізольованою від консекрації нас самих, на основі якої Дух Святий вчинить з нас одне Тіло во Христу. Внаслідок цього віримо, що в епіклезі є інтимний зв'язок між прийняттям жертвенного спогаду, переміною хліба і вина і діючістю нашої участі: зробити нас всіх Тілом Христа в його повноті.

По епіклезі, що кінчається евокацією всіх святих, в товаристві яких до нас вступає євхаристія: «Нас же всіх, от єдинаго хліба і чаші причащающихся, соєдини друг ко другу, во єдинаго Духа Святаго причастіє: і ни єдинаго нас в суд ілі во осужденіє сотвори причаститися Святаго Тіла і Крове Христа Твоєго: но да обращем милость і благодать со всіми святими от віка Тебі благоугодившими, праотци, отци, патріархи, пророки, апостоли, проповідники, благовістники, мученики, ісповідники, учительми, і со всяким духом праведним, в вірі скончавшимся. Ізрядно о пресвятій, пречистій, преблагословенній, славній Владичиці нашей Богородиці і приснодіві Марії. Святаго Іоанна Пророка, Предтечи і Крестителя, Святих славних і всехвальних апостол, святаго (имярек), єгоже і пам'ять совершаєм, і всіх святих Твоїх, іхже молитвами посіти нас, Боже» слідує дуже багата молитва, яка є одною з найкращих і найгармонічніших формул цього типу, який нам залишило християнське старовіччя. Нав'язує перш за все на спогад старозавітних святих, Богородиці і св. Йоана Хрестителя, по якій наслідує спогад інших святих як їх духовних потомків і спогад на спочивших віруючих: «І пом'яни всі прежде усопших о надежди воскресенія жизни вічния... о покої і оставленії гріхов душ раб Твоїх... на місті світлі, отонудуже отвіже печаль і воздиханіє, упокой, Боже наш. І покой їх, ідіже присіщаєт світ лица Твоєго» і створює варіант Тефіллагу, великої прохальної молитви синагоги з часів Христа, де кожна з вісімнадцяти прозьб приєднана до меморіалу восклицанієм: «Пом'яни...», що повторюється вісімнадцять разів. Здається, що молитва Тефіллаг, в якій передує час тиші перед кожною вголос рецитованою прозьбою, призначений на тихі індивідуальні молитви віруючих, інспіровані родинними темами публічної молитви, мали на думці Ісусові ученики, коли один з них звернувся до Нього з проханням:

«Господи, навчи нас молитися...» (Лук. 11, 1), і що молитва Господа «Отче наш» дала їй синтетичного вигляду.

Цю обширну молитву прошенія священик також первісно говорив вголос, бо в первісній Церкві свідоме проживання товариства віруючих з Господом не було затінюване звеличеною атмосферою таїни, до якої пізніше проникла основна частина анафори. Помітно це з новели ч. 137 від 26 березня 565 р. від імператора Юстиніана I: «Найбільше наказую всім єпископам і священикам, щоб не читали молитви Божої анафори і при св. хрещенні нечутним способом, але таким голосом, який може почути віруючий народ, тому що думки тих, що слухають, може так підбадьорюватись до глибшої побожності». Її формуляр уклав св. Василій Великий як прекрасний тлумач Писанія і знавець літургійних текстів синагоги в дусі класичної біблійної і патристичної побожності, яка не обмежувала Боже діло лише на людину як одиниці і в ній знов лише на складову частину духовну, але була несена переконанням, що вість про створення і спасіння має проникати до всіх областей життя в тілі і в історії. Аби вість Божого Слова була більш діюча, виразніша і доступніша, то дав св. Літургії кожної неділі і свята особливу заамвонну молитву. Декотрі з них опублікував літургіст Орлов.

Зрозуміло, що Божественна Літургія, упорядкована св. Василієм Великим пройшла певним розвитком. Нашим прабатькам дісталася завдяки візантійської місії св. Кирила і Мефодія в такій стадії свого розвитку, коли в її анафорі ще говорилась молитва перед переміною хліба і вина: «Господи, Боже наш, Який сам пожертвувався як нескверний Агнець за життя усього світу, дивись на нас і на цей хліб і на цю чашу і зроби його своїм пречистим Тілом». Знаходимо її в одному з Синайських послань, збережених в Еухології синайській, що виникли на великоморавській території. І так завдяки наших первоучителів застосовується в слов'янських православних церквах безсмертний геній св. Василія Великого, «непохитного фундаменту Церкви» досі, духовно відроджуючи натовпи святих, сповідників, аскетів-подвижників, скромних свідків Господніх. Однак кожного з них стосуються слова Господа: «Переможець одягнеться в білу одежу, а ймення його Я не змию із книги життя, і ймення його визнаю перед Отцем Своїм і перед Його Ангелами» (З'яв. 3, 5).

Св. Василій Великий посередництвом своєї Божественної Літургії говорить і до нас «і хоч є мертвий» (Євр. 14, 4) вже шістнадцять сторіч, щоб ми були «покликані на весільну вечерю Агнця» (З'яв. 19, 9) і щоб з довірою ми кликали: «Слава Тебі, Христе, Надіє наша, слава Тебі!»

Д-р Вл. Бухта.

Храм святої Софії в Києві

Всесвітньовідомий Софійський собор у Києві — видатна архітектурна споруда XI століття. Його було збудовано в епоху розквіту Древньоруської держави, яка об'єднала всі східнослов'янські племена.

Найбільшої могутності досягла Київська Русь при Ярославі Мудрому (княжив у 1019—1054 рр.). В столиці держави, матері городів руських Києві, провадилось тоді велике будівництво. «Заложи Ярослав город великий Київ, — пише літописець, — у того же града суть Золоті ворота: заложи же і церкву святої Софії, митрополію і по сім же церкву і на Золотих воротах Богородиці Благовіщення, по сім же святого Юрія монастир і святої Орини». На полі за городом виросло нове місто, а на площі на ознаменування перемоги над ворогом у 1037 р. збудували головний храм міста і держави — Софійський собор.

Таких грандіозних споруд ще не було на дніпрових берегах. Серед розкішних княжих палаців і монастирських соборів підносився багатоверхий велетень, оточений двохярусними відкритими аркадами — галереями і двома могутніми баштами для входу на хори. Подібне гігантській піраміді здіймався в синє небо тринадцятиверхний храм. В урочистій величності собору будівничі втілили гордий пафос боротьби і перемоги над ворогами — кочівниками, любов до рідної землі.

І зараз вражає нас Софія Київська своєю красою і грандіозністю.

Переступивши поріг, глядач одразу спиняється під враженням пишного інтер'єра. Спочатку видно арки зовнішніх, а потім напівтемних внутрішніх галерей. За рядами широких стовпів у пітьмі видніються бічні приміщення. В центральному нефові вражає залитий світлом підкупольний простір, барвисті мозаїки і фрески.

З самого зеніту купола на глядача спрямовані великі суворі очі «Вседержителя», внизу під ним, в парусах, розташовані чотири євангелісти, а на арках, що несуть купол, в медальйонах — сорок мучеників. Нижче — мозаїчна композиція «Благовіщення», що символізує зародження християнства. Але над усім в храмі панує монументальне зображення Богоматері — Оранти з піднятими в молитовній позі руками. Нижче Оранти — композиція: «Євхаристія», довгими рядами в суворому ритмічному, повному умовності в русі підходять апостоли до Христа. Під Євхаристією знаходяться фігури «Святителів».

Розглядаючи інтер'єр, можна побачити зображення, які, крок за кроком, розкривають суть християнського вчення.

Поряд з релігійними сценами вміщено фрескові портрети синів і дочок Ярослава Мудрого. На сходах на хорі намальовані, ще не забуті язичеські звичаї, гри, колядки, змагання, ловитва коней, полювання. Крім того, храм був оздоблений дорогоцінними завісами, золотим і срібним посудом. Мозаїчна підлога переливалася та іскрилася всіма барвами веселки.

Проходили віки, і величний храм дещо втратив з своїх первісних форм, а дещо отримав нового. Найбільш полишила доба XVII—XVIII століть, коли на соборі було збудовано шість нових верхів, чимало фронтонів та зроблено ліплені орнаментальні оздоби в стилі українського барокко.

Храм приваблює багатьох допитливих, навіть людей вчених, дослідників, поетів, художників. І кожний з них находить тут поживу для творчих роздумів.

За Радянської влади Київська Софія, подібно як і Печерська Лавра, стає музеєм — державним заповідником. В її мурах зберігаються безкоштовні цінності й скарби всього українського народу. Тут його серце і душа. Сюди він лине в часі розрухи і голоду. В часі колективізації й індустріалізації країни. Під час навали німецьких полчищ. А в роки післявоєнної обнови — надійним взором дивиться у майбутнє.

Накінець слід зазначити, що вівтар Київської Софії присвячений Пресвятій Богородиці. Храмове свято Святої Софії справляється на празник Різдва Пресвятої Богородиці (21 вересня). Церква величає Різдво Богородиці «началом нашого спасенія». Храм Київської Софії являється для нас початком і осередком всього нашого духовного життя.

зладив І. К.

Життєвий ювілей

2 березня 1979 р. 50 років життя дожився член кураторського збору Православної Церкви в Бежовцях Ян СЕМАН.

Наш ювіляр народився 2 березня 1929 р. в Сенному. Вже змолоду був вірний Православній Церкві і залишився їй вірний і тоді, коли Православна Церква в роках кризи 1968/69 пройшла великим випробуванням. Брат Ян як член кураторського збору зробив много для окрашлювання храму.

З нагоди його життєвого ювілею священик разом з кураторами і віруючими желають йому доброго здоров'я і Божого благословіння.

На многая і благая літа!

З життя Пряшівської єпархії

ТОРЖЕСТВА У ПРЯШЕВІ

● Пряшівський православний приход був вшанований незвичайною подією. 23 червня ц. р. ввечері у Пряшів прибув дорогий гість з Православної Церкви в СРСР Високопреосвященніший ФІЛАРЕТ, Митрополит Київський і Галицький, Екзарх України Московського Патріархату, якого супроводив о. архімандрит Володимир, настоятель Подвор'я Руської Православної Церкви в Карлових Варах, якого привітав Преосвященніший Николай, єпископ Пряшівський. На другий день, тобто в неділю 24 червня дорогого гостя перед кафедральним храмом Олександра Невського в Пряшеві привітав хлібом-сіллю голова кураторів бр. Крушка, при чому дівчата вручили гостю букет квітів. В храмі короткими словами привітав його настоятель приходу о. прот. Петро Корманик. О 9.30 год. розпочалась торжественна архієрейська Літургія, яку служив Високопреосвященніший Філарет, Митрополит Київський і Галицький, Преосвященніший владика Николай, єпископ Пряшівський, Преосвященніший владика Кирил, єпископ Михалівецький, а також священики: о. архімандрит Володимир із Карлових Вар, о. прот. Михайло Кернашевич, о. прот. Павло Пиданич і о. прот. Петро Корманик. Після св. Літургії Преосвященніший владика Николай привітав дорогого гостя короткими, зате щирими словами і вручив йому подарунок. Після нього із словом до вірників звернувся Високопреосвященніший Філарет, Митрополит Київський і Галицький. Говорив повчання про любов Ісидора Пілусіотського, тобто любов мусить бути правдивою і навпаки, бо коли проявляємо до когось любов без присутності правди, то це слабість, коли комусь скажемо правду без любові. Вкінці своєї проповіді вручив нашому владикові подарунок. Після того віруючі заспівали присутнім многая літа і дорогий гість їх поблагословив.

Після обіду Преосвященніший владика Николай з дорогими гостями відвідав Дуклю. По дорозі на Дуклю гості відвідали храм у Стропкові, а на зворотній дорозі — у Ладомировій.

В той же день ввечері в приміщеннях Уряду Єпархіальної Ради Православної Церкви в Пряшеві відбулась вечеря в честь дорогих гостей.

АРХІЄРЕЙСЬКІ БОГОСЛУЖЕННЯ

● 3 червня 1979 р. Преосвящен-

ніший владика Николай служив св. архієрейську Літургію в кафедральному храмі в Пряшеві за співслуження о. прот. Йосифа Ілюка і о. прот. Петра Корманика, який проповідував.

ХРАМОВЕ СВЯТО

● 10 червня ц. р. Преосвященніший владика Николай відвідав приход Стацин у супроводі о. прот. Михайла Кернашевича, директора УЄР, де з нагоди храмового свята служив св. архієрейську Літургію. Під час богослужень помагали владикові о. прот. Михайло Кернашевич, о. прот. Федор Сисак, о. прот. Юрій Митрик. Проповідь на тему св. Євангелія говорив о. прот. М. Кернашевич, а по св. Літургії із словом до вірників звернувся владика Николай.

Життєві ювілеї

Чверть столітній ювілей праці цього року відмічає наш священик о. прот. Михайло БЕГА, настоятель приходу в Межилабірцях, якому саме перед 25 роками в кафедральному храмі в Пряшеві присутні священики, що допомагали Преосвященнішому блаженної пам'яті єпископу Мефодію на св. архієрейській Літургії, співали «аксіос». Це було 18 липня 1954 р.

О. Михайло за той час діяв у Ладомировій Свидницького округу, де дуже в доброму згадують про нього віруючі. Не менш добре згадують про нього і наші священики, яким як спиритуал Православного богословського факультету в Пряшеві давав добрі поради до духовної діяльності. Не можуть не згадувати про нього в доброму ні віруючі в Ластовцях, де в часі його діяння було реноновано фарські об'єкти, храм та околицю. З 1967 р. наш ювіляр успішно діє на приході в Межилабірцях.

До дальших років життя желаємо нашому о. ювілярові Михайлові багато доброго здоров'я, особистого і сімейного щастя, много успіхів і Божого благословіння.

На многая і благая літа! К.

21 липня 1979 р. брат Юрій ГРЕНЬО, заступник голови кураторів православного приходу в Бежовцях, доживається 50 років свого життя. Наш ювіляр народився 21 липня 1929 р. За прикладом свого батька Юрія, який довгі роки був куратором православного приходу в США, і наш брат став зразковим наслідником свого батька. Своєю невтомною працею заслужився при ремонті будинку фари, а також храму в Бежовцях. В роках кризи 1968/69 був одним з найбільших борців проти противників нашої Православної Церкви.

До дальших років життя желаємо йому головно много здоров'я і Божого благословіння, успіхів та елану до дальшої праці на благо нашої Православної Церкви.

На многая і благая літа! Настоятель приходу, куратори, вірники.

Посмертні згадки

Був скромний, працьовитий, старанний батько і добрий віруючий брат Ілля СОТАК. Був членом кураторського збору, мав свою функцію, не велику, зате важливу.

Протягом більше років він щонеділі при св. Літургії із дзвінком в руках ходив по храмі і збирав добровільні дари від вірників.

Настала невмолима хвороба, і все це обірвала, а накінець і те найдорожче — життя. 25 липня 1978 р. на 78 році життя він віддав свою безсмертну душу Створителю. Тіло спочившого похоронено на місцевому цвинтарі в Збудській Білій.

Вічная йому пам'ять, блаженний покой!

прот. П. Прокопович.

На свято Звістування Пресвятої Богородиці помер о. архімандрит д-р Юстин ПОПОВИЧ, нар. 1894 р. в той же день. Закінчив дев'ятирічний богословський семінарій св. Сави. Став монахом, навчався в Петрограді, Оксфорді і Афінах, де здобув звання доктора теології. Потім був професором семінарії в Сремських Карловцях, де вчилось багато і чеських богословів. Написав студію «Філософія і релігія Ф. М. Достоєвського». Перекладав літературу святих отців. В 1931 р. з митрополитом Йосифом працював на Підкарпатській Русі, де організували церкву. Потім викладав у семінарії в Бітолі, видав І т. «Догматики». В 1934 р. був установлений доцентом богословського факультету в Белграді, де видав ІІ т. «Догматики». Після війни жив у ряді монастирів, а в 1972—77 рр. видав 12 великих томів «Житія святих», найбільшої едиції в православному світі. В 1978 р. вийшов ІІІ т. «Догматики». Крім видавання інших книг, перекладав на сербську мову літургійні книги. За великої участі домашніх і закордонних людей о. Юстин був похоронений 10 квітня 1979 р. в монастирі Челіє. О. Юстин заслужився і на вихованні студентів для нашої Церкви і при відновлюванні православної традиції у нас в тридцятих роках. Нашим обов'язком є не забувати про нього в молитвах і сумлінно вивчати його праці.

Вічная йому пам'ять! **Н.**